

Voorjaarsnota 2012

22 mei 2012

Hoofdstuk 1 Inleiding	5
Hoofdstuk 2 Van jaarrekening naar voorjaarsnota	7
Hoofdstuk 3 Berekening weerstandsvermogen	9
3.1 Weerstandsvermogen en risico's	9
3.2 Uitkomst van het risicocumulatiemodel	10
3.3 Andere onderdelen weerstandsvermogen: Grondbedrijf en dienstcompensatiereserves.....	11
3.4 Conclusie	11
Hoofdstuk 4 Budgettair kader	13
4.1 Gemeentefonds	13
4.2 Belastingen	15
4.3 Bespaarde rente	15
4.4 Dividend	16
4.5 Overige Onderwerpen	17
4.6 Budgettair beeld	19
4.7 Investeringsruimte	19
4.8 Conclusie	20
Hoofdstuk 5 Knelpunten	21
5.1 Financiële knelpunten.....	21
5.2 Overige onderwerpen	22
5.3 Investeringsruimte	24
Hoofdstuk 6 Conclusies en vooruitblik	25
Bijlage I Toelichting op het risicocumulatiemodel	27

Hoofdstuk 1 Inleiding

Voor u ligt de voorjaarsnota 2012. Deze voorjaarsnota schetst het budgettaire beeld voor dit jaar en de komende jaren. Dit beeld is het uitgangspunt voor de begrotingsvoorbereiding in de komende maanden. Het college zal in de verdere begrotingsvoorbereiding de noodzakelijke afwegingen moeten maken om de voorziene negatieve ontwikkelingen in de financiën van de gemeente van een adequaat antwoord te voorzien.

Het vertrekpunt voor deze voorjaarsnota is de jaarrekening 2011. Het jaarrekeningresultaat over 2011 was €4,4 mln. negatief. Het tekort werd vooral veroorzaakt door tegenvallers in de bijstandsverlening en de vastgoedsector. Hiermee was 2011 het tweede jaar op rij dat met een klein tekort werd afgesloten.

De landelijke ontwikkelingen hebben een grote invloed op de gemeentefinanciën. Op 1 maart 2012 maakte het Centraal Planbureau bekend dat de voorlopige raming voor het EMU-tekort in 2013 4,6 procent is. Hierdoor diende het kabinet te komen met aanvullende bezuinigingen. Om het begrotingstekort van het Rijk in 2013 tot 3 procent terug te brengen is in het zogenaamde Lenteakkoord een pakket maatregelen aangekondigd. De exacte impact van deze maatregelen op de gemeentelijke financiën kent nog een hoge mate van onzekerheid. Dit komt omdat de maatregelen nog niet geheel zijn uitgewerkt.

Bij het bepalen van de omvang van de extra bezuiniging voor de gemeente hebben we gerekend met een inschatting van de effecten van het Lenteakkoord. Dit hebben we gedaan in de wetenschap dat elke regering extra dient te bezuinigen en we dus altijd rekening moeten houden met een korting op onze inkomsten. Daarnaast zijn de voorgestelde maatregelen voor een belangrijk deel voor 1 januari 2013 in te voeren. We schatten dit nadelige effect in op maximaal €36,7 mln. structureel. Op dit moment vullen de diverse Kamerfracties het Lenteakkoord nader in. De uitkomst van deze nadere invulling is niet voor 16 mei te verwachten. Rond 1 juni vindt een overhedenoverleg met de minister-president plaats over het Lenteakkoord. Medio juni verwachten wij de meicirculaire van het gemeentefonds met daarin de financiële doorrekening van het Lenteakkoord. Op basis van het gesprek met de minister-president en de meicirculaire van het gemeentefonds actualiseren wij het budgettaire kader voor de verdere begrotingsvoorbereiding.

De voorjaarsnota schetst het budgettaire kader door het in kaart brengen van een aantal factoren dat de omvang van de begroting beïnvloedt, zonder dat de gemeente hier direct op kan sturen. Dit zijn de exogene factoren. Het gaat hierbij om de ontwikkelingen in het gemeentefonds, de belastingopbrengsten, dividenden en de rente. In de verdere begrotingsvoorbereiding wordt dit beeld indien nodig geactualiseerd. Uit het budgettaire beeld blijkt dat we in 2012 binnen de financiële kaders blijven. Voor de jaren 2013 en verder ontstaat een structureel nadeel van €23,05 mln. Incidenteel is €90,9 mln. beschikbaar.

Het is noodzakelijk in beeld te brengen hoe het staat met het weerstandsvermogen. De hoogte van het weerstandsvermogen bepalen we met behulp van het risicocumulatiemodel. Dit model biedt inzicht in de risico's die de gemeente loopt, wat de kans is dat deze zich voordoen en welke kosten daarmee gemoeid zijn. Uit deze analyse blijkt dat het gemeentelijke weerstandsvermogen minimaal €124,7 mln. moet zijn. Na bestemming van het jaarrekeningresultaat 2011 bedraagt de algemene reserve €156,2 mln. Dit betekent dat €31,5 mln. betrokken kan worden in het budgettaire beeld. Aanvullend op het risicocumulatiemodel hebben we dit jaar samen met Amsterdam, Rotterdam en Eindhoven een stresstest op de gemeentelijke financiën laten uitvoeren door een onderzoeksbureau. We gebruiken de stresstest als een 'second opinion' voor de manier waarop we met risico's en kansen daarop omgaan. Uit deze test blijkt dat de impact van grote financiële schokken heel groot kan zijn, maar dat we ons op de meeste ervan al goed voorbereiden.

Uit deze voorjaarsnota blijkt dat we aanvullende maatregelen moeten treffen om te komen tot een sluitende begroting. Er is sprake van een structureel financieel tekort van ruim €23,05 mln. Parallel aan deze voorjaarsnota zijn de gemeentelijke reserves goed onder de loep genomen. Door hier heel scherp naar te kijken kan er een omvangrijke som geld vrijvallen ten behoeve van het budgettaire beeld. In totaal zijn er €90,9 mln. aan incidentele middelen om knelpunten op te lossen.

Het college komt niettemin voor lastige keuzes te staan, waarbij ook ruimte gevonden moet worden om in onze stad te kunnen blijven investeren. De uitkomst van deze keuzes landt in de meerjarenbegroting 2013-2016 en voor het lopende begrotingsjaar in het halfjaarbericht 2012, dat de raad in september ontvangt.

Hoofdstuk 2 Van jaarrekening naar voorjaarsnota

Vertrekpunt voor de voorjaarsnota is de jaarrekening 2011. Op 17 april is deze aan de gemeenteraad aangeboden. Het jaarrekeningresultaat was €4,4 mln. negatief. Als we halverwege 2011 niet forse knelpunten in met name de bijstandsverlening 2011 en de vastgoedsector hadden opgelost, was het verlies aanzienlijk hoger geweest. 2011 was hiermee het tweede jaar op rij dat met een klein tekort werd afgesloten.

Op het jaarrekeningresultaat zijn vervolgens diverse technische correcties gepleegd. Het raadsvoorstel Bestemming resultaat 2011 (RIS 248384) licht deze correcties toe. Na toepassing van deze technische correcties is een deel van het tekort verrekend met de daarvoor gevormde bestemmingsreserves en de dienstcompensatiereserves. Na toepassing van de technische correcties en verrekening met de dienstcompensatiereserve kon €42,5 mln. aan de algemene reserve worden toegevoegd. Hierdoor bedraagt deze reserve €156,5 mln.

In 2011 zagen we de reserve grondbedrijf afnemen van €55 mln. tot €16 mln. De reserve WWB-I is na de jaarrekening nihil. We beschikken daarmee niet of nauwelijks meer over specifiek weerstandsvermogen om klappen in de vastgoedsector en bijstandsverlening op te vangen. Hierbij dienen we ook te vermelden dat het totale risico binnen het grondbedrijf door de afwaarderingen van de afgelopen jaren is gedaald. Het totaal van de dienstcompensatiereserves nam toe tot €2 mln., maar blijft daarmee nog altijd onder het gewenste niveau van €13 mln.

In deze voorjaarsnota berekenen we hoeveel weerstandsvermogen nodig is om de financiële risico's die de gemeente loopt adequaat op te kunnen vangen. Uit deze berekening volgt welk bedrag uit de algemene reserve kan worden ingezet bij het voorbereiden van de meerjarenbegroting 2013. Hiervoor gebruiken we een risicocumulatiemodel.

Hoofdstuk 3 Berekening weerstandsvermogen

3.1 Weerstandsvermogen en risico's

Het weerstandsvermogen is een maatstaf die aangeeft of de gemeente in staat is financiële middelen vrij te maken om substantiële tegenvallers op te vangen. Hiertoe houdt iedere gemeente een algemene reserve aan, evenals enkele andere vrij besteedbare reserves. In Den Haag wordt het weerstandsvermogen gevormd door de algemene reserve, de dienstcompensatiereserves en de reserve Grondbedrijf. Er zijn veel voorbeelden te geven van risico's die de gemeente loopt. In de verschillende producten, beleidsterreinen, projecten en voorzieningen die de gemeente verzorgt, kunnen onverwachte financiële gevolgen optreden, ook bij goed financieel beheer. Doorgaans leiden deze bij het opstellen van de gemeentelijke jaarrekening tot nadelen in de programma's. Bij grotere tegenvallers kan het noodzakelijk zijn ook tussentijds maatregelen te nemen. Uitgangspunt daarbij is dat elke portefeuillehouder verantwoordelijk is voor de eigen programma's en tegenvallers daarbinnen oplost.

Het weerstandsvermogen dient om in het uiterste geval op terug te vallen, als er geen andere oplossingen voorhanden zijn. Bij het weerstandsvermogen gaat het dus om de robuustheid van de begroting. Een precies op nul sluitende begroting zonder weerstandsvermogen betekent dat iedere tegenvaller een probleem gaat opleveren, als er geen even grote meevallers tegenover staan. In dat geval staan de begrotingsprogramma's en daarmee het beleid van de gemeente permanent onder druk. Een weerstandsvermogen als financiële buffer is daarom noodzakelijk. Hoe groot die buffer moet zijn hangt vooral af van de risico's die de gemeente loopt. Behalve het aanhouden van een financieel weerstandsvermogen zijn er andere manieren om de financiële gevolgen van risico's op te vangen. De relevante risico's voor het weerstandsvermogen zijn de risico's die niet of onvoldoende op een andere manier zijn ondervangen.

Niet alle gemeenten lopen dezelfde risico's. Het is daardoor niet mogelijk een algemene norm te stellen voor een eenduidige relatie tussen de weerstandscapaciteit en de risico's. Iedere gemeente moet op basis van de eigen specifieke situatie een beleidslijn formuleren over het noodzakelijk geachte weerstandsvermogen voor de risico's die door de organisatie niet zelf worden ondervangen. Inherent aan risico's is dat de precieze omvang van de mogelijke schade of kosten niet vaststaat. Dat komt natuurlijk vooral omdat het altijd gaat om een onzekere gebeurtenis, met navenant onzekere kosten. Hierdoor is het niet eenvoudig om een minimumnorm voor de noodzakelijk geachte weerstandscapaciteit te bepalen. Om gestructureerd en transparant inzicht te bieden in de risico's die de gemeente loopt en de bedragen die daarbij horen, introduceerden we vorig jaar het risicocumulatiemodel. Dit model is de basis voor het bepalen van de wenselijke hoogte van het weerstandsvermogen. Vorig jaar is dit model voor het eerst toegepast. Dit jaar vormt het opnieuw de basis voor de berekening van het weerstandsvermogen.

Aanvullend op het risicocumulatiemodel hebben we dit jaar samen met Amsterdam, Rotterdam en Eindhoven door Seo Economisch Onderzoek een stresstest op de gemeentelijke financiën laten uitvoeren door een onderzoeksbureau (RM-2012.124). We gebruiken de stresstest als een 'second opinion' voor de manier waarop we met risico's en kansen daarop omgaan. Uit deze test blijkt dat de impact van grote financiële schokken heel groot kan zijn (cumulatief €490 mln.), maar dat we ons op de meeste ervan al goed voorbereiden. We hebben op basis van de uitkomsten van de stresstest getoetst of het opgenomen risico in de paragraaf weerstandsvermogen verband houdt met de hoogte en het verloop van de gesimuleerde schok uit de stresstest. Dit is het geval.

3.2 Uitkomst van het risicocumulatiemodel

Risico	Korte omschrijving	Kans op risico	Max. bedrag
1	Uitkeringen	60%	10.600
2	Bijstelling plannen in de vastgoedsector	50%	20.000
3	Afwikkeling bezuinigingen (WW)	30%	19.400
4	Frictiekosten subsidies	60%	35.000
5	Grote infrastructurele projecten	25%	10.000
6	Rampen en zware ongevallen	1%	63.500
7	OVT-2	80%	6.000
8	Eigen risico verzekeringen	10%	5.400
9	Omzet Haeghe Groep uit de markt	40%	1.500
10	Vestia	45%	16.750
11	Frictiekosten Metropoolregio	50%	20.000
	Risico's met een structureel karakter		
12	Decentralisatie van taken: AWBZ	50%	15.000
13	Decentralisatie van taken: Onderkant arbeidsmarkt	50%	4.500
14	Decentralisatie van taken: Jeugdzorg	50%	18.000
15	Precariobelasting	50%	22.500
16	Budgetkorting Ambulancedienst	50%	1.350
17	Herverdeling gemeentefonds	80%	24.000
	Totaal		293.500

In de bovenstaande tabel zijn de grote risico's, de kans dat deze zich voordoen en kosten die daar dan mee zijn gemoeid opgenomen. In de bijlage bij deze voorjaarsnota zijn deze nader toegelicht. Om de wenselijke hoogte van het weerstandsvermogen te berekenen, hebben we de grootste risico's die de gemeente loopt in beeld gebracht. Deze risico's zijn in de bijlage bij deze nota gespecificeerd en toegelicht.

Als we alle risico's bij elkaar optellen komen we uit op een benodigde algemene reserve van €293,5 mln. De algemene reserve hoeft echter niet die omvang te hebben. Het is namelijk zeer onwaarschijnlijk dat al deze tegenspoed tegelijkertijd optreedt. Er zijn allerlei scenario's mogelijk. Het onderzoeken van alle verschillende scenario's is gebeurd met het risicocumulatiemodel. In een simulatie is aan de hand van een kansberekening een verdeling van de risico's gemaakt (zie bijlage I) die laat zien dat het zeer onwaarschijnlijk is dat alle risico's tegelijkertijd zullen optreden. Om het weerstandsvermogen te baseren op een zekerheidspercentage van 100 procent is dus iets té voorzichtig. Er blijft dan onnodig geld gereserveerd voor een statistisch erg onwaarschijnlijk scenario. In plaats van 100% wordt daarom gekozen voor een zekerheidspercentage van 95%. Bij dit percentage hoort een algemene reserve van €97,3 mln.

Een belangrijk voordeel van het opnemen van deze risico's in dit model is dan ook dat rekening gehouden wordt met deze combinatie van kansen. Als voor ieder risico een afzonderlijke reserve zou worden gevormd, zou in totaal een hoger bedrag opzij gezet moeten worden, omdat dan per afzonderlijk risico wordt gerekend. Rekenen met de combinatie van kansen leidt per saldo tot een lager benodigd weerstandsvermogen.

3.3 Andere onderdelen weerstandsvermogen: Grondbedrijf en dienstcompensatiereserves

Met deze inschatting van de noodzakelijke omvang van de algemene reserve van €97,3 mln. zijn echter nog twee aspecten onderbelicht gebleven. De beide andere onderdelen van het weerstandsvermogen, de reserve grondbedrijf en de dienstcompensatiereserves zijn op dit moment namelijk te laag. De stand van de reserve grondbedrijf per januari 2012 is €16 mln. Het minimaal benodigde weerstandsvermogen is bepaald op €32,4 mln. (zie het gemeentelijk Jaarverslag 2011 pag. 201). Daarmee ligt de reserve grondbedrijf ruim €16,4 mln. onder de minimale waarde van de risicobreedte. De financiële risicobuffer voor het Grondbedrijf is dus onvoldoende van omvang om mogelijke fluctuaties van de financiële resultaten in de toekomst op te kunnen vangen. Voor een goede risicobeheersing moeten we daarom bij de bepaling van het totale weerstandsvermogen naast de risico's uit het risicocumulatiemodel ook nog rekening houden met de lage stand van de reserve Grondbedrijf. Het beleidsmatige uitgangspunt dat de reserve weer moet groeien uit positieve resultaten van grondexploitaties blijft overeind, maar kan echter in deze jaren van crisis op de vastgoedmarkt geen concrete invulling krijgen.

De stand van alle dienstcompensatiereserves samen is na resultaatsverdeling van de jaarrekening 2011 €2 mln. positief. Het gewenste niveau van de gezamenlijke dienstcompensatiereserves is €13 mln. Deze €13 mln. is bepaald als het midden tussen de minimumgrens van nul en het maximum per dienstcompensatiereserve zoals opgenomen in de verordening Financieel beleid. Dit resulteert in een aanvullend tekort aan weerstandsvermogen van €11 mln.

3.4 Conclusie

Op basis van de uitkomst van het risicocumulatiemodel dient de algemene reserve minimaal €97,3 mln. te zijn. Daarbovenop geldt nog een tekort aan weerstandsvermogen van €27,4 mln. (16,4 + 11,0) door de lage standen van de reserve grondbedrijf en de dienstcompensatiereserves. In totaal is daarom een algemene reserve van €124,7 mln. noodzakelijk. Na besluitvorming over de jaarrekening bedraagt de algemene reserve €156,2 mln. Dit betekent dat een deel van de algemene reserve betrokken kan worden bij het budgettaire kader in de begrotingsvoorbereiding. Bij een uitname van €31,5 mln. uit de algemene reserve is het weerstandsvermogen nog op peil. Dit bedrag wordt daarom overgeheveld naar het budgettaire beeld, dat in het volgende hoofdstuk uiteengezet wordt.

Hoofdstuk 4 Budgettaire kader

Dit hoofdstuk gaat in op de ontwikkelingen die de gemeentelijke financiën beïnvloeden, zonder dat wij hier zelf op kunnen sturen. Dit beperkt zich tot de factoren die rechtstreeks betrekking hebben op de algemene middelen van de gemeente. Dit zijn het gemeentefonds, de gemeentelijke belasting, de loon- en prijscompensatie, de rentelasten en –baten en de dividenden uit gemeentelijke deelnemingen. De financiële vertaling van de exogene ontwikkelingen is gebaseerd op wat op dit moment bekend is. Voor de begrotingsvoorbereiding worden deze ontwikkelingen geactualiseerd op basis van de dan bekende informatie. Uit de exogene ontwikkeling en de berekening van het weerstandsvermogen volgt het budgettaire beeld voor de ontwerpbegroting 2013. Waar nodig actualiseren we het budgettaire kader in de verdere begrotingsvoorbereiding.

4.1 Gemeentefonds

Bedragen x € 1.000	incidenteel		structureel			
	2012	2013	2013	2014	2015	2016 en verder
Exogene ontwikkeling						
Omvang gemeentefonds (2012)	-2.000		-2.000	-2.000	-2.000	-2.000
Rijksbezuiniging gemeentefonds			-22.500	-22.500	-22.500	-22.500
Rijksbezuiniging btw-verhoging			-6.000	-6.000	-6.000	-6.000
Rijksbezuiniging nullijn ambtenarensalarissen			-8.200	-8.200	-8.200	-8.200
Haagse aantallen (jaarrekening 2011)	7.300		7.300	7.300	7.300	7.300
Haagse aantallen (nieuw)	2.000		4.000	6.000	8.000	10.000
Herverdeling gemeentefonds (cluster zorg)			-8.000	-8.000	-8.000	-8.000
Taakmutaties gemeentefonds		0	0	0	0	0

Omvang van het gemeentefonds

Jaarlijks verandert de omvang van het gemeentefonds door de wijziging van de rijksuitgaven. Dit noemen we het accres. Het accres voor 2012 is licht negatief. De gemeentefondscirculaire van 9 september 2011 gaat uit van een stijging van de rijksuitgaven in 2014. Omdat de crisis aanhoudt, schatten wij in dat deze stijging zich niet voordoet. Het is immers niet te verwachten dat het Rijk in deze tijden extra geld uitgeeft en ook het inmiddels door de Tweede Kamer opgestelde maatregelenpakket gaat uit van lagere overheidsuitgaven.

Rijksbezuinigingen

We gaan ervan uit dat het Rijk in 2013 bezuinigt en dat een deel van die bezuinigingen de gemeente raakt. Om te bepalen hoe hard de gemeente geraakt wordt, werken we met aannames. Onze aannames zijn gebaseerd op de voorstellen uit het Lenteakkoord. De diverse partijen in de Tweede Kamer vullen op dit moment de plannen nader in. De verwachting is dat deze nadere invulling niet voor 16 mei bekend is. Rond 1 juni vindt over de bezuinigingsplannen en de effecten daarvan een overleg tussen de lagere overheden en de minister-president plaats. Daarna zal medio juni de meicirculaire van het gemeentefonds verschijnen. In deze circulaire worden de financiële effecten voor de gemeenten in 2013 doorerekend. Op basis hiervan actualiseren wij het budgettaire kader voor de verdere begrotingsvoorbereiding.

Rijksbezuiniging gemeentefonds

Het akkoord werkt volgens ons op drie punten door in de gemeentelijke financiën. Ten eerste via de algemene uitkering uit het gemeentefonds. Het gemeentefonds is voor alle gemeenten samen ongeveer €17 miljard per jaar. Nog niet alle maatregelen uit het Lenteakkoord zijn gespecificeerd. Uitgaande van een totale rijksbezuiniging van €5 mld. en dat hiervan ruim de helft relevant is voor het gemeentefonds, leidt dit tot een afname van het Gemeentefonds met €500 mln. Het Haagse aandeel in het gemeentefonds is 4,5 procent. Dit betekent dat we dan €22,5 mln. minder uit het gemeentefonds denken te ontvangen.

Rijksbezuiniging btw-verhoging

Als tweede maatregel is een btw-verhoging aangekondigd. Een verhoging van de btw leidt tot hogere lasten voor de gemeenten. De gemeente kan een deel van de betaalde btw declareren bij het btw-compensatiefonds. Een hogere btw betekent dat de gemeente een hogere declaratie indient bij het btw-compensatiefonds. Op het oog lijkt de btw-verhoging dan budgettair neutraal voor de gemeenten. Maar hier zit een adder onder het gras. Het btw-compensatiefonds en het gemeentefonds zijn te zien als communicerende vaten. Hiermee wordt bedoeld dat het btw-compensatiefonds is gevoed vanuit het gemeentefonds. Als meer uit het btw-compensatiefonds wordt vergoed vanwege een hogere btw, dan leidt dit er toe dat hier een korting op het gemeentefonds tegenover komt te staan. Den Haag declareert jaarlijks circa €60 mln. bij het btw-compensatiefonds. De btw stijgt van 19 naar 21 procent. Dit is een stijging van 10 procent. Dat betekent dat we per saldo 10 procent van €60 mln., ofwel €6 mln., minder ontvangen uit het gemeentefonds.

Rijksbezuiniging nullijn ambtenarensalarissen

Ten derde wil het rijk een nullijn voor de ambtenarensalarissen, ook bij de gemeenten. Recent is een nieuwe CAO voor gemeenteambtenaren afgesloten. Deze CAO voorziet in een loonstijging van 2 procent en wijkt daarmee af van de nullijn die het Rijk voorstelt. Deze loonstijging is reeds voorzien in de meerjarenbegroting en leidt nu niet tot een tekort. De nieuwe CAO voorziet ook in een flexibilisering van de arbeidsvoorwaarden. De flexibilisering heeft voordelen voor de gemeente. Hoe groot het financiële voordeel exact is en waar deze gerealiseerd wordt, is nu nog onvoldoende zicht. Daarom zijn deze effecten nog niet meegenomen. We houden er echter ook rekening mee dat het rijk op een afwijking van die nullijn in de gemeentecao reageert door de kosten ervan uit het gemeentefonds te halen. Bij een loonstijging van 2 procent leidt dat voor Den Haag tot een structureel nadeel van €8,2 mln.

Haagse aantallen (jaarrekening 2011)

Den Haag groeide de afgelopen jaren in huizen, gebouwen en inwoners. In gemeentefondstermen worden dit Haagse aantallen genoemd. Hoe hoger de Haagse aantallen zijn in verhouding tot de andere gemeenten, hoe meer geld Den Haag uit het gemeentefonds krijgt. In 2011 bleek dat Den Haag in de afgelopen jaren sneller is gegroeid dan waar we in de begroting rekening mee hebben gehouden. Dit leidde in de jaarrekening 2011 tot een voordeel van €7,3 mln. Dit voordeel is structureel.

Haagse aantallen (nieuw)

Wij verwachten dat onze stad de komende jaren blijft groeien. Deze groei is kleiner dan we de afgelopen jaren gewend zijn. Dit komt omdat de grote nieuwbouwwijken rondom de stad zo goed als afgerond zijn. We gaan ervan uit dat de stad tot en met 2016 gemiddeld met 4.000 inwoners per jaar groeit en dat per saldo er elk jaar gemiddeld 800 huizen bij komen. Zowel het aantal inwoners als het aantal huizen hebben een relatief grote invloed op de uitkering uit het gemeentefonds. De relatie is echter niet één op één. Den Haag krijgt namelijk alleen meer geld uit het gemeentefonds als de stad sneller groeit dan de andere gemeenten. Onze inschatting is dat Den Haag de komende vier jaar inderdaad sneller groeit dan het landelijke gemiddelde. Als we met deze groei rekening houden, neemt het gemeentefonds elk jaar met €2 mln. toe ten opzichte van de huidige begroting.

Herverdeling gemeentefonds cluster zorg

Het ministerie van BZK doet onderzoek naar de herverdeling van het gemeentefonds. De herverdeling van het gemeentefonds is uitgesteld tot 2014. In 2013 wordt echter wel het onderdeel 'maatschappelijke zorg' herverdeeld. Wij verwachten dat deze operatie in 2013 per saldo negatief uitpakt voor de grote steden. Het bedrag van €8 mln. is gebaseerd op €15 per inwoner. Dit is het maximale effect dat een herverdeling op de gemeentefondsuitkering voor een individuele gemeente mag hebben. Het ministerie van BZK heeft aangekondigd dat deze herverdeling wordt opgenomen in de meicirculaire van het gemeentefonds. Na het verschijnen van deze circulaire is definitief duidelijk wat de gevolgen voor Den Haag zijn. Verder veronderstellen we dat de invoering van de Basisadministratie Adressen en Gebouwen in 2013 niet tot een herverdeling leidt, omdat die pas in 2014 in het gemeentefonds wordt doorgevoerd.

Verandering van taken

Nieuwe taakmutaties voor gemeenten worden pas in de meicirculaire bekendgemaakt. Daarom zijn ze nog niet opgenomen in deze voorjaarsnota (die is opgesteld voordat de meicirculaire is verschenen). In principe worden kosten van nieuwe taken op het desbetreffende begrotingsprogramma gelijk begroot aan het bedrag dan waarmee het gemeentefonds verandert. Het saldo van uitgaven en inkomsten van nieuwe taken is dus in principe nul. Taakmutaties kunnen nog het hele jaar leiden tot een aanpassing van de gemeentefondsraming.

4.2 Belastingen

Bedragen x € 1.000	incidenteel		structureel			
	2012	2013	2013	2014	2015	2016 en verder
Belasting						
OZB	1.000		1.100	1.200	1.300	1.400
Toeristenbelasting	100		100	100	100	100

OZB

Uit de jaarrekening 2011 komen voordelen op de OZB-opbrengsten naar voren met een structureel karakter als gevolg van de groei van de stad en dus het aantal belastingbetalers. Per saldo bedraagt dit voordeel €0,8 mln. Daarnaast neemt het aantal inwoners en het aantal huizen in Den Haag licht toe. Hierdoor zijn er ook meer huishoudens die OZB betalen. Omdat er meer huizen zijn, neemt de OZB-opbrengst structureel toe. Huishoudens gaan dus niet meer betalen. De toename van het aantal huizen is wel minder dan de afgelopen jaren. Ook neemt de leegstand van de bedrijfsgebouwen toe. Leegstand heeft een drukkend effect op de OZB-opbrengst omdat in voor bedrijfsgebouwen in tegenstelling tot woningen de gebruiker OZB betaalt. Per saldo ontstaat een voordeel van €1,1 mln. in 2013, oplopend naar €1,4 mln. in 2016.

Toeristenbelasting

De opbrengst van de toeristenbelasting wordt elk jaar achteraf verrekend. De afgelopen jaren bleek telkens dat de werkelijke opbrengst licht hoger was dan vooraf geraamd. Hierop is met ingang van de begroting 2012 de opbrengst structureel €0,1 mln. hoger geraamd. Na analyse van de jaarrekening 2011 blijkt dat een extra verhoging van de raming van de opbrengst toeristenbelasting van €0,1 mln. mogelijk is.

4.3 Bespaarde rente

Bedragen x € 1.000	incidenteel		structureel			
	2012	2013	2013	2014	2015	2016 en verder
Rente						
Bespaarde rente		6.800				

De bespaarde rente is het bedrag dat de gemeente in een jaar bespaart doordat zij een groot deel van de investeringen financiert vanuit de reserves en de voorzieningen en niet door het opnemen van leningen. De bespaarde rente wordt elk jaar incidenteel ingezet bij de begrotingsvoorbereiding. In 2011 bleef de reservepositie van de gemeente stabiel. Toch daalt de bespaarde rente met €1,4 mln. tot €6,8 mln. in 2012. Dit komt vooral door de toename van de voorziening Negatieve plannen in programma 19 bij de jaarrekening 2011. Deze voorziening dient ter dekking van de voorziene tekorten op grondexploitaties en wordt jaarlijks vanuit de bespaarde rente met 4 procent opgehoogd. Dit kost € 11 mln. per jaar. Na aanpassing van de voorziening Negatieve plannen blijft een bespaarde rente van € 6,8 mln. over.

4.4 Dividend

Bedragen x € 1.000	incidenteel		structureel			
	2012	2013	2013	2014	2015	2016 en verder
Dividend						
BNG	-750		-750	-750	-750	-750
Meewind	200		400	500	700	800
Woningbeheer	1.000					
Eneco	4.800		4.800	4.800	4.800	4.800

Van een aantal deelnemingen ontvangt de gemeente dividend. De hoogte van het dividend is afhankelijk van de winst van de onderneming in kwestie en verschilt van jaar tot jaar. Jaarlijks actualiseren we de verwachte dividendopbrengsten op basis van de in het lopende jaar ontvangen bedragen en de meerjarenperspectieven van de betrokken deelnemingen.

BNG

De Europese banken dienen aan strengere kapitaaleisen te voldoen. Deze eisen zijn vastgelegd in het zogenaamde BASEL III akkoord. De strengere eisen gelden ook voor de BNG. Uiterlijk in 2018 moet het vermogen van de BNG ten minste 3 procent van het balanstotaal bedragen. Momenteel bedraagt dit 1,96 procent. Een van de manieren waarop de BNG haar eigen vermogen kan vergroten, is door minder dividend uit te keren. Een lager dividend beïnvloedt de Haagse begroting. In 2011 ontving Den Haag een dividenduitkering van €2,9 mln. Voor 2012 hielden we rekening met een dividenduitkering BNG van €2,3 mln. Op de aandeelhoudersvergadering van 23 april is afgesproken om bij een nagenoeg gelijke winst het dividend te halveren. Voor Den Haag betekent dit dat het werkelijke dividend in 2012 uitkomt op €1,45 mln. (50 procent van €2,9 mln.). Dit is een daling van €0,75 mln. ten opzichte van de begroting. We dienen zeker tot en met 2018 rekening houden met een lager dividend. Alleen als de BNG als veilige overheidsbank toestemming krijgt minder kapitaal aan te houden dan reguliere banken, wordt het dividend eerder hersteld.

Meewind

Meewind is een windmolenpark op zee. Sinds 2008 heeft de gemeente een belang in Meewind. Meewind keert voor het eerst over 2011 dividend uit. De komende jaren loopt de dividenduitkering op. Dit komt omdat in de eerste jaren van Meewind nog sprake is van aanloopkosten. Elk jaar worden deze aanloopkosten lager. Hierdoor neemt ieder jaar de winst en dus het dividend toe.

Woningbeheer

Na de liquidatie van Woningbeheer NV blijft voor de gemeente een restantdividend van €1 mln. over. Dit betreft het eigen vermogen op de eindbalans na aftrek van alle kosten en de boekwaarde.

Eneco

Het nettoresultaat van Eneco bedroeg in 2011 €204 mln. Het dividend voor de gemeente Den Haag kwam daarmee uit op €16,8 mln. De meerjarenbegroting 2012 en verder gaat uit van een dividendopbrengst €12 mln. Hierdoor ontstaat een voordeel van €4,8 mln. in 2012. De energiemarkt is volatiel door de schommelingen in de olieprijs en de invloed van de financieel-economische situatie op vooral de zakelijke markt. Desondanks zijn de vooruitzichten voor Eneco gunstig. Daarom gaan we ervan uit dat het dividend structureel met €4,8 mln. toeneemt.

4.5 Overige Onderwerpen

Bedragen x € 1.000	incidenteel		structureel			
	2012	2013	2013	2014	2015	2016 en verder
Investerings						
Uitname algemene reserve	31.500					
Reserve WWB-I	-3.000					
Reserve WMO	1.400					
Vrijval reserve kapitaallasten	45.000					
Vrijval rendabele wegdek	1.900	1.680				
Vrijval reserve eigen risico verzekeringen	5.400					
DMO bestemmingsreserves	PM					

Uitname algemene reserve

Uit de berekening van het benodigde weerstandsvermogen (zie hoofdstuk 3) blijkt dat bij een uitname van €31,5 mln. uit de Algemene reserve het weerstandsvermogen nog op peil is.

Reserve WWB-I

Na de jaarrekening 2011 is de reserve WWB-I voor de bijstandsverlening nihil. Bij het instellen van deze reserve is afgesproken dat als deze reserve minder dan €3 mln. of meer dan €17 mln. is, de reserve wordt betrokken bij de begrotingsvoorbereiding. Het is wenselijk te beschikken over een buffer om tegenvallers in de bijstandsverlening te kunnen opvangen. Daarom wordt de reserve WW-I op de ondergrens gebracht.

Reserve WMO

Na de jaarrekening 2011 is de reserve Wet maatschappelijke opvang (WMO) €6,4 mln. Bij het instellen van deze reserve is afgesproken dat als deze reserve minder dan €1 mln. of meer dan €5 mln. is, de reserve wordt betrokken bij de begrotingsvoorbereiding. Omdat het saldo van de reserve de bovengrens overstijgt, kan €1,4 mln. uit deze reserve vrijvallen.

Reserve Kapitaallasten

Bij de behandeling van de jaarrekening 2010 is aan de raad is toegezegd bij de voorjaarsnota 2012 te komen met een analyse van de reserve kapitaallasten. De reserve kapitaallasten is in 2008 ingesteld en bedroeg eind 2011 €87 mln. De reserve is sinds 2008 gevoed met:

1. jaarschijf-vrijval van kapitaallasten (€45 mln. in de afgelopen jaren);
2. de versnelde afschrijvingen op oudere investeringen (activa) met maatschappelijk nut. Hiermee zijn kapitaallasten vrijgekomen en ingezet voor de nieuwe(re) en voorgenomen (nog te plegen) investeringen uit het Meerjarig Investeringsplan. De incidentele budgetten voor de nieuwe voorgenomen investeringen zijn afgestaan aan deze reserve (€42 mln.).

Tot 2008 maakte de incidentele vrijval kapitaallasten deel uit van het budgettaire kader, of maakt het onderdeel uit van het rekeningresultaat. In 2008 is de reserve kapitaallasten ingesteld omdat de inschatting was dat met de grote projecten de vrijval van de kapitaallasten niet meer voorkwam of de bedragen snel nodig waren om de investeringen te dekken. Deze inschatting is onjuist gebleken. Ieder jaar vertraagt de uitvoering van in het Meerjaren Investeringsplan (MIP) opgenomen investeringen. Het jaarlijkse investeringsvoornemen op begrotingsbasis is circa €150 mln., terwijl de realisatie rond de € 100 mln. per jaar ligt. In theorie is de vrijval nodig om de toekomstige lasten van alle investeringen te dekken. Tot nu toe is elk jaar sprake van vrijval van kapitaallasten. We gaan ervan uit dat ook in de toekomst sprake is van planningsoptimisme. Bovendien is het MIP structureel gedekt. Met andere woorden, de begrote kapitaallasten zijn eeuwig aanwezig. Dit betekent dat als een investering door vertraging een jaar later in gebruik wordt genomen, deze in de (verre) toekomst ook een jaar later hoeft te worden vervangen. Er ontstaat dan in de toekomst geen tekort aan kapitaallasten als gevolg van vertragingen nu. Dit leidt tot de conclusie dat de €45 mln., die is ontstaan door vertragingen in het verleden, kan vrijvallen.

Het effect van de versnelde afschrijvingen op het meerjarig verloop van de kapitaallasten is onduidelijk. Omdat deze versnelde afschrijvingen op totaalniveau zijn gedaan, is ook niet meer te achterhalen wat de toekomstige effecten op dit verloop zijn. Vanwege deze onzekerheid is het verstandig deze €42 mln. voorlopig te handhaven. Op basis van de ontwikkelingen en eventuele onttrekkingen in de praktijk kan de komende jaren dan nader bekeken worden of handhaving van deze €42 mln. noodzakelijk is.

Vrijval rendabele weglek

De gemeente bezuinigt op alle begrotingsposten. Hierdoor komt een deel van de bezuinigingen niet ten gunste van de gemeentelijke begroting. Dit komt omdat we een deel van de bezuinigen terug moeten geven aan de burger in de vorm van lagere tarieven of dat we minder kosten bij een derde partij in rekening kunnen brengen. We noemen dit rendabele weglek. In de commissie Bestuur van 16 november 2011 is het voorstel voor de weglek op de rendabele begrotingsposten besproken. In deze commissie is afgesproken dat bij de voorjaarsnota 2012 dit effect meerjarig in beeld te brengen. Bij de start van deze coalitie werd rekening gehouden met een structureel effect van rendabele weglek van € 10 mln. De weglek loopt evenredig op met het realiseren van de bezuiniging. Om deze reden is bij de begroting 2012 de vrijval voor de jaren 2011, 2012 en 2013 respectievelijk €7,5 mln., €5 mln. en € 2,5 mln. ingezet ten gunste van het budgettaire kader. Uit de recente nadere analyse blijkt voor 2012 (€ 1,9 mln.) en 2013 (€1,68 mln.) sprake is van een lagere weglek dan waar we rekening mee hielden. Voor 2014 en verder komt de totale weglek wel op minimaal €10 mln.

Reserve eigen risico verzekeringen

Bij de behandeling van de jaarrekening 2011 in de rekeningencommissie is gesproken over de nut en noodzaak van de reserve eigen risico verzekeringen. Dit is aanleiding geweest om voor te stellen deze reserve op te heffen. Dit levert een eenmalige vrijval van €5,4 mln. op. Het eigen risico bij verzekeringen is nu wel opgenomen in het risicocumulatiemodel (zie hoofdstuk 3).

Doelmatigheidsonderzoek bestemmingsreserves

Op dit moment wordt een doelmatigheidsonderzoek naar de bestemmingsreserves uitgevoerd. Dit onderzoek is eerder aan de raad toegezegd. Het onderzoek is nog niet afgerond. Daarom is deze post hier nog PM. Bij de begrotingsretraite verwachten wij over de uitkomst te beschikken. De uitkomst kan dan vervolgens in het budgettaire beeld worden betrokken.

4.6 Budgettaire beeld

De bovenstaande factoren leiden tot het volgende budgettaire beeld.

Bedragen x € 1.000	incidenteel		structureel			
	2012	2013/2014	2013	2014	2015	2016 en verder
Exogene ontwikkeling						
Omvang gemeentefonds (2012)	-2.000		-2.000	-2.000	-2.000	-2.000
Rijksbezuiniging gemeentefonds			-22.500	-22.500	-22.500	-22.500
Rijksbezuiniging btw-verhoging			-6.000	-6.000	-6.000	-6.000
Rijksbezuiniging nullijn ambtenarensalarissen			-8.200	-8.200	-8.200	-8.200
Haagse aantallen (jaarrekening 2011)	7.300		7.300	7.300	7.300	7.300
Haagse aantallen (nieuw)	2.000		4.000	6.000	8.000	10.000
Herverdeling gemeentefonds (cluster zorg)			-8.000	-8.000	-8.000	-8.000
Taakmutaties gemeentefonds	0		0	0	0	0
OZB	1.000		1.100	1.200	1.300	1.400
Toeristenbelasting	100		100	100	100	100
Bespaarde rente		6.800				
BNG	-750		-750	-750	-750	-750
Meewind	200		400	500	700	800
Woningbeheer	1.000					
Eneco	4.800		4.800	4.800	4.800	4.800
Uitname algemene reserve	31.500					
Reserve WWB-I	-3.000					
Reserve WMO	1.400					
Vrijval reserve kapitaallasten	45.000					
Vrijval rendabele wegdek	1.900	1.680				
Vrijval reserve eigen risico verzekeringen	5.400					
Vrijval DMO-reserves	PM					
Sub totaal	95.850	8.480	-29.750	-27.550	-25.250	-23.050
Overheveling naar incidenteel		-13.400	6.700	4.500	2.200	
Totaal	90.930		-23.050	-23.050	-23.050	-23.050

In de regel subtotaal ziet u dat het structurele tekort lijkt af te nemen van €29,75 mln. in 2013 tot €23,05 mln. in 2016 en verder. In feite is in de jaren 2013-2015 sprake van als incidenteel te beschouwen nadelen ter grootte van respectievelijk €6,7 mln., €4,5 mln. en €2,2 mln. Daarom wordt voor deze jaren het structurele beeld hiervoor gecorrigeerd. Opgeteld gaat het om €13,4 mln. Deze correctie ziet u terug op de regel Overheveling naar incidenteel. Na toepassing van de correctie blijkt uit het budgettaire kader dat er een incidenteel voordeel is in 2012 en 2013 van samen €90,9 mln. Vanaf 2013 ontstaat een structureel nadeel van €23,05 mln.

4.7 Investeringsruimte

Bedragen x € 1.000	incidenteel		structureel			
	2012	2013	2013	2014	2015	2016 en verder
Investeringsruimte MIP						1.800

Investeringsruimte in de openbare ruimte en gebouwen worden opgenomen in het meerjarige investeringsplan (MIP). Hiermee zijn aan de investeringen verbonden kosten voor kapitaallasten (rente en afschrijving) structureel gedekt, zodat te zijner tijd de investering vervangen kan worden. Elk jaar wordt bepaald hoeveel ruimte er is voor nieuwe investeringen. Deze ruimte ontstaat door afnemende rentelasten als gevolg van afschrijving en door het vervallen van de laatste afschrijvingstermijn van bepaalde investeringen. Een vrijval van kapitaallasten wordt ingezet voor vervangings- of uitbreidingsinvesteringen. Hoeveel exact geïnvesteerd kan worden hangt af van de afschrijvingstermijn die geldt voor die investering. De afschrijvingstermijnen liggen vast in de verordening Financieel beheer en beleid.

Door het vrijvallen van afschrijvingstermijnen en bijbehorende rente van investeringen uit het verleden is met ingang van 2016 €1,8 mln. aan kapitaallasten beschikbaar. Deze ruimte is bepaald op basis van de resterende looptijd van de leningen die tegenover de investeringen staan. De €1,8 mln. is exclusief de vrijvallende kapitaallasten voor onderwijshuisvesting. Voor onderwijshuisvesting is immers in het coalitieakkoord afgesproken dat de beschikbare kapitaallasten weer beschikbaar worden

gesteld voor onderwijs. Uitgaande van een gemiddelde afschrijftermijn van 10 jaar kan met de beschikbare ruimte een investering in de orde van grootte van €18 mln. worden gedaan. Deze investeringsruimte moet wel in samenhang met de investeringsbehoefte van de stad worden gezien. Deze staat beschreven in paragraaf 5.3.

4.8 Conclusie

Op basis van de exogene factoren (gemeentefonds, belastingen, loon- en prijscompensatie en de rente) en de ontwikkelingen van de gemeentelijke risico's zoals die nu bekend zijn, is het structurele financiële kader negatief. Zonder aanvullende maatregelen ontstaat vanaf 2013 een structureel tekort van €23,05 mln. Voor 2012 en 2013 is wel incidenteel €90,9 mln. beschikbaar. Ook is er in 2016 ruimte om eenmalig voor €18 mln. aan nieuwe investeringen te doen.

Hoofdstuk 5 Knelpunten

In deze paragraaf komen de tot nu toe bekende financiële knelpunten aan bod. Bij de totstandkoming van deze coalitie en bij de begroting 2012 hebben we al veel knelpunten opgelost. De kern van ons financieel beleid is en blijft knelpunten op een passende manier op te lossen op het moment dat we de knelpunten zien aankomen. Op deze manier blijft ons huishoudboekje op orde en behouden we ons vermogen in de stad te blijven investeren.

Allereerst zijn er de reële financiële knelpunten die we moeten oplossen. Het algemene uitgangspunt is dat knelpunten in de begrotingsuitvoering binnen het beleidsprogramma worden opgelost. Als dat niet mogelijk is dient naar alle budgetten van de betrokken portefeuillehouder gekeken te worden. In paragraaf 5.1 staan de bekende knelpunten waarmee het college zich geconfronteerd ziet. Het college betreft deze knelpunten bij de verdere begrotingsvoorbereiding. Deze knelpunten komen nog eens boven op het structurele negatieve beeld en vergroten dus het tekort. Duidelijk is dat het oplossen van de knelpunten niet gemakkelijk zal zijn.

Bij de voorjaarsnota vindt nog geen besluitvorming plaats. Dit gebeurt in de aanloop van de begrotingsvoorbereiding. In algemene zin geldt dat het college de hordes binnen het desbetreffende begrotingsprogramma van een oplossing voorziet. Hiervoor zijn verschillende mogelijkheden. Hierbij kunt u denken aan direct gerelateerde aanvullende bezuinigingen, temporiseren van beleid en uitvoering of anderszins keuzes maken. In de begrotingsretraite neemt het college besluiten over de knelpunten en de oplossingen. Daarnaast zijn er ontwikkelingen die weliswaar op korte termijn nog geen financieel gevolg hebben, maar waar we rekening mee dienen te houden. Deze leest u in paragraaf 5.2. Vervolgens worden deze besluiten verwerkt in de conceptbegroting die in september aan de gemeenteraad wordt voorgelegd.

5.1 Financiële knelpunten

Regionale uitvoeringsdienst

In 2011 is de Omgevingsdienst Haaglanden gevormd. Deze dienst voert in regionaal verband regelgeving uit op het gebied van milieubeheer. Het rijk heeft de vorming van de omgevingsdienst gekoppeld aan een taakstelling. Voor Den Haag bedraagt deze taakstelling €4,46 mln. Deze is voornamelijk in de begroting verwerkt op programma 20 Milieu en Duurzaamheid in afwachting van een definitieve invulling van de bezuiniging. Het college heeft binnen dit programma een aantal besparingsmogelijkheden geïnventariseerd. Zo kan €0,83 mln. bespaard worden door bij de vorming van de omgevingsdienst minder fte over te dragen. Daarbovenop ziet het college mogelijkheden om € 1,1 mln. te besparen op het programma zonder dat wezenlijk afbreuk wordt gedaan aan de ambities binnen dit programma. Als we deze maatregelen doorvoeren, blijft nog een knelpunt van €2,53 mln. over dat niet zomaar binnen het programma Milieu en Duurzaamheid kan worden opgelost. In de verdere begrotingsvoorbereiding dient het college hiervoor een oplossing te vinden.

Verkiezingen

Op 12 september vinden verkiezingen voor de Tweede Kamer plaats. Dit zijn de vierde verkiezingen voor de Tweede Kamer in 10 jaar. Het organiseren van verkiezingen kost meer dan waar in de begroting structureel rekening mee wordt gehouden. In 2011 is daarom afgesproken dat voor de verkiezingen een egalisatiereserve wordt ingesteld. In jaren dat er geen verkiezingen gehouden worden kunnen de beschikbare middelen dan gereserveerd worden voor jaren waarin wel verkiezingen plaatsvinden. Bij de introductie van dit systeem werd er vanuit gegaan dat de eerstvolgende verkiezing niet voor 2014 was te verwachten. Nu er eerder verkiezingen plaatsvinden dient voor de meerkosten van €1,7 mln. een oplossing gevonden te worden.

Inzet bespaarde renten voor het programma Ruimtelijke ordening

Bij het Investeringsprogramma Stedelijke ontwikkeling (IpSO 2011) is afgesproken dat de structurele taakstelling uit het coalitieakkoord voor het programma Ruimtelijke ordening jaarlijks incidenteel voor maximaal €9 mln. wordt gecompenseerd uit de bespaarde rente, nadat eerst de onontkoombare financiële knelpunten zijn opgelost. Uitgaande van de bezuinigingstaakstelling in 2013 is de compensatie in dat jaar maximaal €6,3 mln.

Dekking vaste bezetting DSO

Zoals blijkt uit de jaarstukken en het oordeel van de GAD over de jaarstukken 2011 is er vanaf 2014 geen structurele dekking voor een deel van het vaste personeel van DSO. Dit komt doordat vast personeel in het verleden werd bekostigd uit incidentele middelen (met name grondexploitaties en reserves). Nu deze incidentele middelen grotendeels wegvallen is er geen dekking voor deze fte's. Daarnaast daalt in de nabije toekomst het structurele budget voor stadsvernieuwing door rijksbezuinigingen. Hierdoor ontstaat een knelpunt want de apparaatslasten die zijn gekoppeld aan de inzet van DSO voor de groei en ontwikkeling van de stad zijn niet geheel gedekt. Op dit moment wordt dit onderwerp onderzocht en uitgehard. Dit onderwerp maakt deel uit van de verdere begrotingsvoorbereiding.

5.2 Overige onderwerpen

Wet werken naar vermogen

Het kabinet Rutte had een groot aantal hervormings- en bezuinigingsvoorstellen in voorbereiding. In afwachting van de verkiezingen voor de nieuwe Tweede Kamer zal een aantal deze voorstellen controversieel worden verklaard. Dit betekent dat ze voorlopig niet, gedeeltelijk niet of misschien helemaal niet doorgaan. Het belangrijkste voorbeeld hiervan is de Wet werken naar vermogen. Het is nog onduidelijk wat de financiële gevolgen voor de gemeente nu precies zijn, nu de wet voorlopig niet doorgaat. Dit betekent niet dat we de totale voorbereiding op deze wet stopzetten. Wel zijn we per direct gestopt met het voorbereiden van de huishoudtoets. Om ons voor te bereiden op de nieuwe wet, hebben we ook goed onze eigen werkwijze tegen het licht gehouden. Hieruit kwam dat we door ons beter en anders te organiseren we winst kunnen halen in de kwaliteit en effectiviteit van onze dienstverlening. Ongeacht hoe een nieuwe wet er uitziet, kunnen we met deze onderdelen doorgaan. De toekomstige positie van de Haeghe Groep in relatie tot de dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid is ook nog steeds onderdeel van deze discussie. In dit verband dient ook nog vermeld te worden dat de korting op de sociale werkvoorziening van landelijk €100 mln. voor 2013 is opgeschort. Het Haagse aandeel hierin is bijna €3 mln. We moeten er voor waken ons hierdoor rijk te rekenen. Voor de korte termijn geldt dat hierdoor geen extra geld in de begroting beschikbaar komt, maar dat slechts een financieel risico is afgewend. Na 2013 dienen we nog steeds rekening te houden met het risico van bezuinigingen op de uitvoering van de sociaal werkvoorziening. Voor de wat langere termijn geldt daarom nog steeds dat de Haeghe Groep zich moet transformeren tot een modern en toekomstbestendig WSW-bedrijf.

Decentralisatie van Begeleidingstaken AWBZ en Jeugdzorg

Naast de Wet werken naar vermogen waren nog twee grote decentralisaties in voorbereiding. Dit zijn begeleidingstaken AWBZ en de Jeugdzorg. Met beide decentralisaties was het Rijk ook van plan een bezuiniging door te voeren. Voor de gemeente Den Haag gaat het om:

- begeleidingstaken AWBZ: €108-124 mln., inclusief 5 procent bezuinigingstaakstelling.
- Jeugdzorg: €120 mln., inclusief 10 procent bezuinigingstaakstelling.

Door de val van het kabinet en het sluiten van een begrotingsakkoord voor 2013 is er sprake van een nieuwe situatie. Op dit moment is niet duidelijk welke financiële gevolgen deze ontwikkeling heeft. Wel is duidelijk dat de afschaffing van de Persoonsgebonden budgetten (PGB) van de baan is. Dit heeft mogelijk een effect op de kosten voor de begeleidingstaken AWBZ omdat met de afschaffing een bezuiniging was voorzien. Verder gaan wij ervan uit de decentralisatie van de Jeugdzorg naar de gemeente gewoon doorgaat. Inhoudelijk is deze decentralisatie immers niet omstreden.

Specifieke uitkeringen

De gemeente ontvangt voor een groot aantal taken een rijksbijdrage. De gemeente mag deze rijksbijdrage enkel besteden aan de taak waarvoor deze bestemd is. Dit noemen we specifieke uitkeringen. Een belangrijk voorbeeld is het participatiebudget. Alle specifieke uitkeringen samen bedragen 25 procent van de totale gemeentelijke inkomsten. Na het gemeentefonds zijn de specifieke uitkeringen hiermee de belangrijkste inkomstenbron van de gemeente. Dit laat zien dat een eventuele bezuiniging op specifieke uitkeringen de gemeentelijke inkomsten hard kunnen raken. Het is aannemelijk te veronderstellen dat het Rijk ook specifieke uitkeringen in een volgende bezuinigingsronde betreft. Al moet hier gelijk bij gezegd worden dat op dit moment geen inzicht bestaat in welke specifieke uitkeringen dat dan zijn en voor welke bedragen. De gemeente loopt hier ook nog niet op vooruit. Het algemene uitgangspunt dat wij hanteren is dat een rijksbezuiniging op een specifieke uitkering één op één wordt vertaald naar een kleinere gemeentelijke inspanning op het desbetreffende beleidsterrein. We doen dit echter wel met beleid en oog voor de noden van de stad. Bij een onverhoopte rijkskorting op specifieke uitkeringen, brengen wij de gevolgen hiervan voor onze stad in beeld. Deze analyse betrekken we vervolgens in de totale afweging van de te nemen maatregelen om de rijkskorting op te vangen.

Wet houdbare overheidsfinanciën

Om nieuwe crises te voorkomen is Nederland verplicht om de Europese begrotingsregels uiterlijk in 2013 te verankeren in wetgeving voor de collectieve sector. In Nederland gaat dat gebeuren door de Wet Houdbare Overheidsfinanciën (Wet HOF). In de Wet wordt opgenomen dat het Rijk en decentrale overheden een gelijkwaardige inspanning moeten leveren om het EMU-tekort terug te dringen. De huidige tekortnorm voor gemeenten van maximaal 0,38 procent van het bruto binnenlands product (bbp) wordt daarbij als uitgangspunt genomen. Het ministerie van Financiën gaat ervan uit dat het volgende kabinet over de wet HOF gaat besluiten. Voor 2013 geldt dan de huidige afspraak van maximaal 0,38 procent EMU-tekort voor gemeenten.

Een EMU-tekort bij een gemeente is een tekort op kasbasis en wordt vooral veroorzaakt door ontsparen en investeren. Bij de tekortnorm van maximaal 0,38 procent voor gemeenten, is het EMU-aandeel voor Den Haag rond de €90 mln. In 2009 en 2010 was het EMU-tekort van Den Haag hoger. Om de economische crisis aan te pakken mochten gemeenten die jaren overigens ook een hoger EMU tekort hebben. In 2011 had Den Haag een EMU-overschot. Dit komt vooral door een terugval in het investeringsniveau, een lager tekort voor verrekening met reserves en een hogere netto toevoeging aan voorzieningen. Toch is het nog vrij ingewikkeld om op het EMU-saldo te sturen. Een gemeente stuurt op een begrotingsevenwicht en niet op een kasevenwicht. Vandaar dat een verdere verlaging van het toegestane EMU-tekort tot extra bezuinigingen gaat leiden bovenop de op stapel staande rijksbezuinigingen. Dit omdat minder investeringsuitgaven kunnen worden gedaan en besteding van bestemmingsreserves moeilijker wordt.

Voor 2013 gaat het belangrijk worden om de ontwikkeling van het EMU-saldo te monitoren. In het halfjaarbericht 2012 gaan we dat al doen voor het EMU-saldo van 2012. We gaan dan ook in op eventueel te nemen beheersmaatregelen voor 2013. Te denken valt dan aan een volumesturing op bestemmingsreserves (saldo in = saldo uit) en betere en meer centrale sturing van de investeringsuitgaven. Wat we in ieder geval gaan doen is een beoordeling van het geraamde EMU-saldo van de ontwerpbegroting 2013 en een eventuele bijsturing als dat nodig mocht zijn.

Schatkistbankieren

Het Rijk heeft aangekondigd schatkistbankieren te willen invoeren. Liquiditeitsoverschotten van decentrale overheden drukken hierdoor de staatsschuld. Hoe het schatkistbankieren exact vorm wordt gegeven is nog niet bekend, maar gelet op de voorgeschiedenis gaat het om het verplicht aanhouden van een rekening-courant en deposito's bij het ministerie van Financiën voor overschotten. Ook is onzeker welke rentevergoedingen het Rijk gaat hanteren. De kans is groot dat deze vergoeding lager zal zijn dan de rente die we nu ontvangen over onze tegoeden.

5.3 Investerings

Uit paragraaf. 4.7 blijkt dat er een beperkte ruimte is van €18 mln. in het meerjarig investeringsplan (MIP) voor nieuwe investeringen. Voor de vitaliteit van de stad is het belangrijk te blijven investeren. Dit geldt zowel voor de grote projecten als voor de vele kleinere projecten die de stad leefbaar houden. Naast het MIP heeft Den Haag de reserve Grote Projecten voor het doen van grote nieuwe investeringen.

De Rotterdamsebaan en het Cultuurforum aan het Spuiplein zijn twee grote investeringen die voor de toekomstige ontwikkeling van onze stad belangrijk zijn. Over beide investeringen dient nog een definitief besluit te worden genomen. De besluitvorming over Scheveningen-Haven, het derde grote investeringsproject van deze coalitie, is reeds afgerond. In beginsel is de dekking voor de investering in de Rotterdamse baan aanwezig (incl. bijdragen van het Rijk en het Stadsbestuur). Voor de investering in het Cultuurforum dient nog €64 mln. aanvullende dekking gevonden te worden.

Hoofdstuk 6 Conclusies en vooruitblik

Het jaarrekeningresultaat was €4,4 mln. negatief. Bovendien was 2011 het tweede jaar op rij dat met een klein tekort werd afgesloten. Ook bleek dat de negatieve ontwikkelingen voor de vastgoedsector en bijstandsverstrekking zich doorzetten en dat we geen specifiek weerstandsvermogen meer hebben om tegenvallers in deze sectoren op te vangen. Door de ingezette maatregelen om de bijstandsuitgaven terug te dringen in combinatie met het aangepaste verdeelmodel van het Rijk verwachten wij dat de inkomsten en uitgaven voor bijstandsverlening meer in evenwicht komen. Daarnaast is cruciaal dat de vastgoedsector zich stabiliseert. Verder is duidelijk dat de gemeente zich dient voor te bereiden op aanvullende rijksbezuinigingen. Door de val van het kabinet bestaat een grote onzekerheid wat de effecten precies zullen zijn. Wat vast staat is dat elke kabinet zal moeten bezuinigen en dat een flink deel daarvan ten laste van de gemeenten komt. Gezien deze ontwikkelingen hebben we ook goed gekeken naar de omvang van ons weerstandsvermogen. Uit een doorrekening blijkt dat dit minimaal € 124,7 mln. dient te bedragen. Omdat er na resultaatsbestemming bij de jaarrekening 2011 €156,2 mln. in deze reserve zit, kan €31,5 mln. betrokken worden in het budgettaire beeld voor de begroting 2013.

Het budgettaire beeld wordt bepaald op basis van een aantal exogene factoren. Dit zijn het gemeentefonds, de belastingen, loon- en prijscompensatie, dividenden en rente. Uit deze analyse blijkt dat het financieel kader voor de komende jaren negatief is. Incidenteel is er €91,68 mln. om de knelpunten op te vangen. Structureel is sprake van een tekort van €22,3 mln. Daar komen dan nog de knelpunten uit paragraaf 5.1 bij. We zien dus dat er een incidentele ruimte is, maar ook dat structureel maatregelen nodig zijn om een sluitende begroting te houden.

Wat echter vaststaat, is dat het college vasthoudt aan een duurzaam begrotingsbeleid. Een solide financiële basis is de motor achter de toekomstige ontwikkeling van onze stad. Het is onvermijdelijk dat we de komende tijd voor moeilijke beslissingen komen te staan. We zullen alles op alles moeten zetten om de juiste dynamiek in onze samenleving te houden. Hierdoor behoudt iedere Hagenaar, jong en oud, een goed perspectief op zijn of haar toekomst.

Bijlage I Toelichting op het risicocumulatiemodel

Werking risicocumulatiemodel

Het risicocumulatiemodel brengt de risicoparagraaf in de begroting en de jaarrekening enerzijds en de weerstandscapaciteit anderzijds met elkaar in verband. Opname in de risicoparagraaf betekent echter geen automatische verrekening met de weerstandscapaciteit als het risico zich voordoet. De gemeentelijke begrotingsregels blijven gelden: in eerste instantie moeten maatregelen worden getroffen om de gevolgen binnen een begrotingsprogramma op te vangen. Opname in dit model betekent ook dat voor dit risico geen specifieke andere reserve gevormd wordt. Daarnaast dient nog te worden vermeld dat het risicoprofiel van de gemeente voortdurend in beweging is. Sommige risico's worden kleiner of verdwijnen, andere risico's manifesteren zich juist. Ook komen er nieuwe risico's bij. De risicoparagraaf wordt bij begroting, halfjaarbericht en jaarrekening voor de hele gemeente opgesteld.

Voor de bepaling van de minimaal noodzakelijk geachte hoogte van de Algemene reserve zijn de grotere gemeentelijke risico's geïnventariseerd. Zoals hierboven al aangegeven betreft dit alle onzekere gebeurtenissen die voor de gemeente onverwacht extra kosten kunnen betekenen, en waarvoor geen andere financiële buffers zijn aangebracht. Ook zijn de risico's uit de risicoparagraaf van de jaarrekening kritisch tegen het licht gehouden. Van alle risico's is een zo goed mogelijke inschatting gemaakt van de kans dat het risico zich voordoet en van de maximale hoogte van het risico uitgedrukt in euro's. De twee voorwaarden voor het ontstaan van een risico (onzekere gebeurtenis en onzekere omvang) vormen tevens een inkadering. We kijken in deze bijlage dus niet naar knelpunten en tekorten. Als een gebeurtenis zich zeker voordoet met negatieve financiële gevolgen (de kans is 100%) dan is geen sprake van een risico maar van een financieel tekort. Tekorten moeten in de eerstvolgende begroting worden opgelost. Indien de omvang van de kosten duidelijk is wordt de gebeurtenis volgens de normale boekhoudkundige afspraken met behulp van een voorziening financieel afgedekt, en is het risicocumulatiemodel evenmin van toepassing.

De volgende gemeentelijke risico's zijn betrokken in de berekening van de Algemene reserve met behulp van het risicocumulatiemodel:

(bedragen x €1.000)

Risico	Korte omschrijving	Kans op risico	Max. bedrag
1	Uitkeringen	60%	10.600
2	Bijstelling plannen in de vastgoedsector	50%	20.000
3	Afwikkeling bezuinigingen (WW)	30%	19.400
4	Frictiekosten subsidies	60%	35.000
5	Grote infrastructurele projecten	25%	10.000
6	Rampen en zware ongevallen	1%	63.500
7	OVT-2	80%	6.000
8	Eigen risico verzekeringen	10%	5.400
9	Omzet Haeghe Groep uit de markt	40%	1.500
10	Vestia	45%	16.750
11	Frictiekosten Metropoolregio	50%	20.000
Risico's met een structureel karakter			
12	Decentralisatie van taken: AWBZ	50%	15.000
13	Decentralisatie van taken: Onderkant arbeidsmarkt	50%	4.500
14	Decentralisatie van taken: Jeugdzorg	50%	18.000
15	Precariobelasting	50%	22.500
16	Budgetkorting Ambulancedienst	50%	1.350
17	Herverdeling gemeentefonds	80%	24.000
	Totaal		293.500

In bovenstaande tabel staan incidentele en structurele risico's. Bij incidentele risico's is het maximale bedrag opgevoerd. In het model kunnen echter de structurele financiële gevolgen van optredende risico's niet zonder meer meegenomen worden. Deze gevolgen moeten in de meerjarenbegroting worden verwerkt. In het eerste jaar zal wijziging van de lopende begroting zonder ingrijpende beleidsmatige gevolgen doorgaans niet goed mogelijk zijn, voor dat jaar wordt daarom het gehele financiële gevolg meegenomen in de bepaling van het maximale bedrag. De financiële gevolgen van optredende risico's in het tweede jaar zijn voor de helft van het bedrag meegenomen, om zodoende rekening te houden met enige overgangstermijn. Voor het derde jaar en daarna is ervan uitgegaan dat het risico is verwerkt in de meerjarenbegroting.

Toelichting op de risico's

Bij de begroting 2012 zijn de risico's voor het laatst vastgesteld. Sinds die tijd zijn de risico's gewijzigd. Er zijn nieuwe ontstaan, bestaande gewijzigd en er zijn een paar vervallen. Hieronder zijn deze aanpassingen toegelicht.

1) Uitkeringen

De gemeente blijft kwetsbaar voor risico's bij de bijstandsverlening. De kans dat deze zich voordoen schatten wij iets lager in dan bij de begroting 2012. Dit komt doordat zoals het er nu uitziet, het macrobudget voor de bijstand meer in lijn komt met de werkelijke uitgaven van de gemeenten. Ook zijn we gestart met de maatregelen die de instroom in de bijstand moeten beperken en de uitstroom moeten bevorderen. Door aanpassing van het verdeelmodel voor de bijstand en de aanvullende maatregelen de bijstandsuitgaven te beperken, verwachten wij de bijstandsuitgaven de balans tussen inkomsten en uitgaven weer hersteld is. Door de financieel-economische situatie blijven de risico's echter groot.

2) Bijstelling plannen in de vastgoedsector

De druk op de vastgoedmarkt is ten opzichte van 2012 ongewijzigd. Onder meer door de aanhoudende financiële onzekerheden en verslechterde posities van woningbouwcorporaties is het de verwachting dat er nog steeds een risico op afwaardering bestaat omdat geplande activiteiten moeten worden bijgesteld. De gevolgen van dergelijke bijstellingen worden volgens de bestuurlijke

Beheersregels Grondbedrijf niet verrekend met de reserve grondbedrijf. Daarvoor is andere budgettaire dekking benodigd. Ook blijven de risico's aan vastgoedontwikkelingen waarin de gemeente een deelneming heeft onverminderd hoog. Voorbeelden hiervan zijn Vroondaal en Harnaschpolder.

3) Afwikkeling bezuinigingen: apparaat(kosten WW)

De bezuinigingen uit het Coalitieakkoord en de ombuigingen die het gevolg zijn van rijksmaatregelen en van de economische crisis gaan gepaard met omvangrijke afslankingen van het gemeentelijk ambtelijk apparaat. Uitgangspunt is dat gedwongen ontslagen zoveel mogelijk worden vermeden. De kans bestaat dat uiteindelijk niet iedereen succesvol van werk naar werk zal kunnen worden begeleid. De gemeente is eigen risicodragers voor de WW, en heeft hiervoor geen financiële middelen opzij gezet. De omvang van de aanspraak op een uitkering is mede afhankelijk van de lengte van het dienstverband bij gemeenten. Dit houdt in dat als onverhoopt mensen gedwongen ontslagen moeten worden, hier een aanzienlijk bedrag mee is gemoeid. In de jaarrekening 2011 is al voor 211 medewerkers een reorganisatievoorziening gevormd. Dit betekent dat voor deze medewerkers financiële middelen opzij zijn gezet. Deze medewerkers zijn aangewezen als re-integratiekandidaat, echter het begeleiden van deze kandidaten van werk-naar-werk is het uitgangspunt. Deze formatieve ontwikkelingen vereist een bijstelling van de geschatte financiële impact. Het maximale bedrag is berekend op basis van gemiddelde WW-aanspraken van het resterend deel medewerkers.

4) Friciekosten subsidies

Dit speelt vooral in de sectoren cultuur, maatschappelijke ontwikkeling, volksgezondheid en zorg. Ruim de helft van de gekorte culturele instellingen is eigen risicodragers voor de werkloosheidswet. Deze instellingen hebben naar verwachting onvoldoende middelen om deze verplichte uitkering te kunnen bekostigen. Het risico wordt geschat op €26 miljoen. Hierbij is er nog geen rekening mee gehouden dat in de plannen van in het Lente-akkoord is opgenomen dat de werkgever de eerste 6 maanden de WW-uitkeringen dient te betalen. Het effect hiervan op de frictiekosten kan nog niet worden ingeschat. Daarnaast zijn er risico's vanwege de afwikkeling van arbeidscontracten en het afstoten van panden (leegstand, functiewisseling, aanvullende bewaking en verkoop onder boekwaarde). Dit risico is becijferd op €9 mln.

5) Grote infrastructurele projecten

De gemeente loopt bij omvangrijke fysieke- en ICT-projecten risico's. Deze worden zoveel als mogelijk in de projectraming betrokken en afgedekt door middel van een post voor onvoorzien. Hoewel Den Haag een goede reputatie heeft in het tot een goed einde brengen van grote infrastructurele projecten bestaat er, ook gezien de omvang van de totale investeringsportefeuille (€750 mln.) de kans dat zich tegenvallers voordoen, doordat zaken niet te kwantificeren zijn of doordat risico's zijn onderschat. Dat kan de aanleg betreffen, maar ook de gevolgen voor de exploitatie van nieuwe voorzieningen.

6) Rampen en zware ongevallen

De gemeente spaart niet voor risico's van (natuur)rampen of ander groot onheil die Den Haag kunnen treffen (defecten in gebouwen of infrastructurele werken, watersnood, extreme weersomstandigheden, epidemieën, etc.). Hoewel de kans hierop klein is, is de schade die het gevolg kan zijn van een dergelijke gebeurtenis aanzienlijk, zo hebben we bijvoorbeeld gezien bij de vuurwerkramp in Enschede. In de door SEO uitgevoerde stresstest op de gemeentelijke financiën, blijkt dat het financiële gevolg van een dergelijke ramp op maximaal €63,5 mln. wordt geschat. Dit is €29 mln. meer dan waar we eerder rekening mee hielden. Doordat de kans op een dergelijk ramp klein is, is het effect op het benodigde weerstandsvermogen na toepassing van het risicocumulatiemodel overigens beperkt.

7) OVT -2

De gemeente is opdrachtgever van het project Openbaar Vervoer Terminal 2. Prorail is namens de gemeente de gedelegeerde opdrachtgever en de aanbestedende dienst. De realisatie van het project vindt geheel plaats voor risico van de gemeente. De voorcalculatorische post onvoorzien in het project is vastgesteld op €5 mln. (€4,8 mln. bij ProRail en €0,2 mln. gemeente). Vanwege scopewijzigingen, vertragingen en mogelijk meerwerk is de het totale netto risicoprofiel geschat op €11 mln. waarvan € 5 mln. wordt opgevangen in de Business Case OVT 2.

8) Eigen risico verzekeringen

De gemeente heeft een hoog eigen risico op verzekeringspolissen afgesloten, omdat dit per saldo financieel voordeliger is. Het bevat evenwel een risico. Wanneer zich verschillende calamiteiten voordoen is de eigen bijdrage van de gemeente hoger dan in de reguliere begroting kan worden opgevangen. Bovendien heeft de gemeente ervoor gekozen de fraude- en berovingsverzekering in eigen beheer te nemen omdat hier de premiebetaling niet opweegt tegen het risico dat gelopen wordt. Het maximale risico dat de gemeente loopt is €5,4 mln. De kans dat zich dit risico voordoet is klein.

9) Omzet Haeghe Groep uit de markt

De Haeghe Groep realiseert een omzet van bijna €23 mln. Deze omzet is een belangrijke inkomstenfactor van de dienst. Voor 45% van de omzet is de Haeghe Groep afhankelijk van opdrachtgevers uit de vrije markt. De huidige economische crisis, waarvan het einde nog niet in zicht is, levert voor de omzet een risico op. Binnen de Haeghe Groep is meer aandacht gekomen voor de markt met extra acquisitie en een commercieel overleg. De marktkansen worden geanalyseerd en er wordt bekeken hoe deze kansen benut kunnen worden. De positieve effecten hiervan zullen op langere termijn zichtbaar zijn. In de tussentijd heeft de Haeghe Groep natuurlijk ook nog altijd te maken met de algehele ontwikkelingen in de conjunctuur. Deze zijn op dit moment ongunstig.

10) Vestia

Het risico dat de gemeente inzake Vestia loopt is tweeledig. Ten eerste is de gemeente financieel betrokken bij een aantal vastgoedontwikkelingen in onze stad die mede mogelijk worden gemaakt door een bijdrage van Vestia. Denk hierbij aan de Sportcampus in het Zuiderpark en diverse ontwikkelingen in de Krachtwijken. Door de financiële situatie bestaat de kans dat Vestia de bestaande afspraken niet kan nakomen. Voor de betrokken projecten ontstaat dan een heel nieuwe situatie, die dan van geval tot geval nader bekeken dient te worden. We houden er echter wel rekening mee dat deze nieuwe situatie een financieel risico voor de gemeente met zich mee kan brengen. Het financiële risico voor de gemeente is in ieder geval de al gemaakte voorbereidingskosten voor de betrokken projecten. Door het oneigenlijk gebruik van derivaten is Vestia geconfronteerd met een (tijdelijk) liquiditeitstekorten. Het risico bestaat dat de gemeente wordt aangesproken op haar rol als borgverstrekker. We verwachten op dit moment dat de financiële effecten voor de gemeente beperkt zijn. Ten eerste gaan wij ervan uit dat in een dergelijk geval de problematiek bij Vestia duurzaam dient te worden opgelost. Het uitwerken en implementeren van een dergelijk plan kost volgens ons maximaal twee jaar, waarna een renteloze lening door de gemeente niet meer nodig is. Doordat sprake is van een beperkte periode, kan de gemeente hiervoor een kortlopende financiering aantrekken. De kortlopende rente is op dit moment zeer laag. Ten tweede schatten wij in dat voor maximaal €250 mln. een beroep op de borgstelling wordt gedaan. Het gecombineerde risico van het niet doorgaan van voorgenomen projecten en de rente die de gemeente kwijt is als we worden aangesproken op de borgstelling, schatten wij in op €16,5 mln.

11) Friciekosten Metropool

Met de voorgenomen oprichting van de Metropoolregio dient Haaglanden te worden afgebouwd. Hoe veel de afbouw kost, is sterk afhankelijk van de nog te maken keuzes over de toekomstige organisatie. We dienen er rekening mee te houden dat de toekomstige organisatie minder personeel kent dan het huidige Haaglanden. Uiteraard streven we ook hier er zo veel mogelijk naar om mensen aan een nieuwe baan te helpen. De afbouw van het apparaat leidt tot frictiekosten. Afgaande op de normen die voor Haagse gemeenteambtenaren gelden, gaan wij ervan uit dat het Haagse aandeel in deze frictiekosten maximaal €20 mln. is.

12) Decentralisatie van taken: AWBZ

Het Rijk decentraliseert de begeleidingstaken uit de AWBZ. Hierover zijn bestuursafspraken gemaakt. De decentralisatie van de begeleidingstaken biedt kansen voor de gemeente Den Haag, maar ook (financiële) risico's. Landelijk is een budget tussen de €2,7 en €3,1 mld. beschikbaar. De korting van 5% is hier al in verwerkt. Gemeenten moeten deze taken dus efficiënter uitvoeren. Ook Den Haag. Het uitgangspunt is om de taken uit te voeren binnen het budget dat beschikbaar wordt gesteld.

Door stroomlijning van het aanbod, maatwerk en een preventieve aanpak ziet de gemeente mogelijkheden om (een deel van) het risico op te vangen. Verder is de groeifactor van het over te helen budget een risico. Het Rijk gaat uit van een groei van de zorg van 2,5 procent, terwijl in de praktijk deze factor veel groter is. Bij ongewijzigd beleid en de gevolgen van de groei leidt dit tot een mogelijk risico van 10 mln.

13) Decentralisatie van taken: Onderkant arbeidsmarkt

De invoering van de Wet Werken naar Vermogen is voor onbepaalde tijd uitgesteld. Ook de budgettaire kortingen die bij de invoering van deze wet zouden worden doorgevoerd, gaan voorlopig niet door. Wel gaan we ervan uit dat op afzienbare termijn een aangepaste versie van de Wet Werken naar Vermogen wordt ingevoerd. Hoewel deze wet naar alle waarschijnlijkheid andere maatregelen behelst, gaan we ervan uit dat ook bij deze nieuwe wet sprake zal zijn van een bezuiniging. Daarom handhaven wij voorlopig het risico van €4,5 mln. Wel moeten we er rekening mee houden dat na 2013 alsnog een korting wordt doorgevoerd. Daarom handhaven de kans dat het risico zich voordoet op 50 procent..

14) Decentralisatie van taken: Jeugdzorg

Het Rijk decentraliseert de taken van de jeugdzorg. Hierover zijn bestuursafspraken gemaakt. De decentralisatie van de jeugdzorg biedt kansen voor de gemeente Den Haag, maar ook (financiële) risico's. Landelijk is een budget van ca. 3 mld. beschikbaar. Hierin is de korting van €300 mln. al verwerkt. Gemeenten moeten deze taken dus efficiënter uitvoeren. Ook Den Haag. Het uitgangspunt is om de taken uit te voeren binnen het budget dat beschikbaar wordt gesteld. De gemeente ziet mogelijkheden om (een deel van) dit risico op te vangen.

15) Afschaffing precariobelasting

De minister van BZK is van plan de precariobelasting op ondergrondse leidingen afschaffen. Het wetsvoorstel is nog niet aan de Tweede Kamer gestuurd. Ook is nog niet duidelijk of en welke compensatie gemeenten ontvangen. Als de precario wordt afgeschaft levert dit een structureel nadeel op van €15 mln. Omdat dit een structureel risico is, telt deze anderhalf keer mee. Dit betekent een risico van €22,5 mln.

16) Budgetkorting Ambulancedienst

Het Rijk was van plan om vanaf 2011 te korten op het budget van de Ambulancezorg. Deze korting is voorlopig opgeschort. Wel moeten de ritten in vergelijking met 2010 jaarlijks met 3 % toenemen, anders past de minister in 2014 een inhaalkorting toe van 7,5 %. In het slechtste geval betekent dit een structurele korting van circa €0,9 mln. in 2014. Het aantal ambulanceritten is niet beïnvloedbaar door de gemeente.

17) Hervreiding gemeentefonds

De hervreiding van het gemeentefonds is voorlopig uitgesteld tot 2014. We er rekening mee dat de hervreiding van het gemeentefonds voor Den Haag ongunstig uitpakt. Den Haag ontvangt nu een vastbedrag van €125 mln. uit het gemeentefonds. We gaan er vanuit dat door het vervangen van het vaste bedrag door verdeelmaatstaven ons op termijn €24 mln. kost. Het cluster zorg wordt al in 2013 herverdeeld. Hiervoor hebben we €8 mln. opgenomen in het budgettaire kader. Daarmee blijft een maximaal risico over van €16 mln. structureel.

Vervallen risico's

Risico's kunnen om twee redenen vervallen. Ten eerste omdat het risico door nieuwe ontwikkelingen niet meer bestaat. De tweede reden is dat het risico zich heeft voorgedaan. In dat geval is sprake van een budgettaire knelpunt dat moet worden opgelost.

Juridische procesrisico's

De gemeente is in een aantal juridische disputen verwickeld met andere partijen. Er is een procesrisico dat een of meer hiervan leiden tot extra kosten. Dit ondanks de overtuiging van de gemeente dat zij gelijk heeft. Dit risico werd ingeschat op €3,5 mln. We hebben dit risico laten vervallen omdat het dusdanig algemeen en inherent aan de uitvoering van de gemeentelijke taken is, dat we het als regulier kunnen beschouwen. Uiteraard treffen we als daar aanleiding toe is in specifieke gevallen wel de nodige maatregelen.

Gratis ID-kaarten

We hielden er rekening mee dat we voortaan gratis ID-kaarten moesten verstrekken. Inmiddels is de wetgeving aangepast waardoor we leges kunnen blijven vragen voor ID-kaarten. Hierdoor is dit risico komen te vervallen.

Griffiegelden bij verweer in beroepszaken

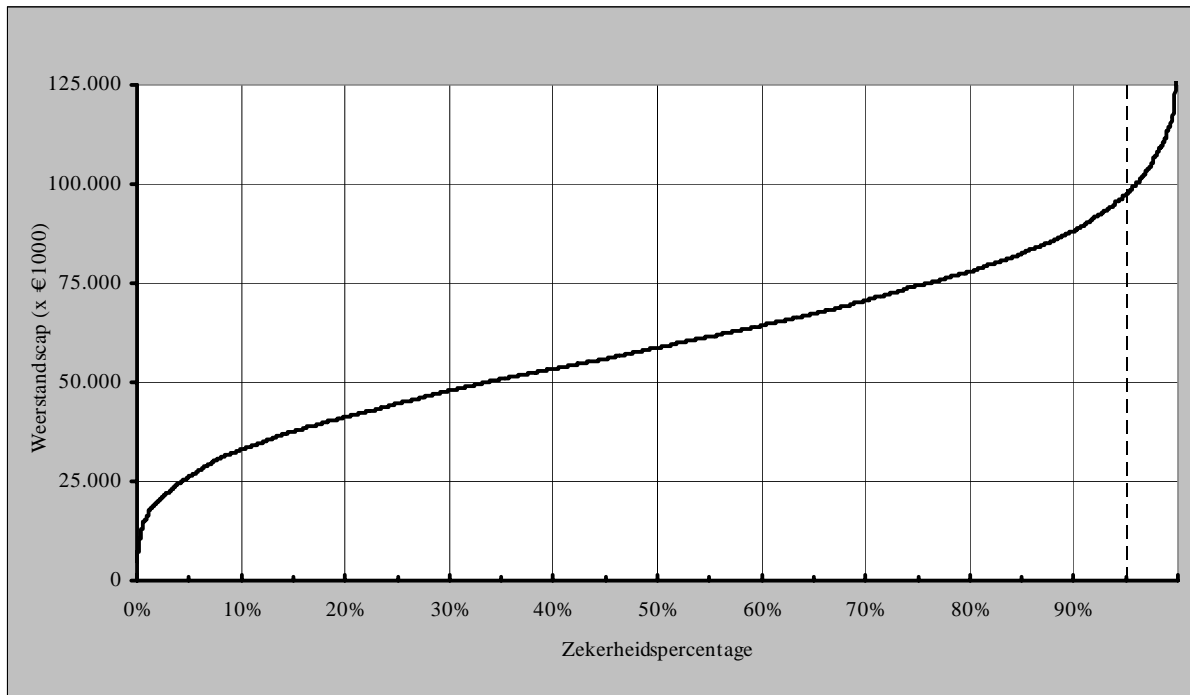
Mocht de wetwijziging in het kader van de griffiegelden ongewijzigd worden vastgesteld, dan zal de gemeente in zaken waarbij de gemeente in beroep en hoger beroep verweer uitbrengt griffiekosten moeten gaan betalen. Het gaat dus niet alleen om zaken waarbij de gemeente zelf in beroep gaat maar om alle gevallen. Na de val van het kabinet is deze rijksmaatregel komen te vervallen. Daardoor bestaat voor de gemeente ook geen risico meer. Dit risico bedroeg €0,75 mln. structureel.

Dividend BNG

Op de aandeelhoudersvergadering van 23 april 2012 is duidelijk geworden dat we zeker tot 2018 rekening moeten houden met een lager dividend van de BNG van €0,8 mln. Inmiddels is duidelijk dat de BNG het dividend verlaagt. Het nadeel is opgenomen in het budgettaire kader van deze voorjaarsnota.

De berekening

Als we alle risico's bij elkaar optellen komen we uit op een maximaal bedrag van €293,5 mln. Het is alleen onwaarschijnlijk dat al deze tegenspoed tegelijkertijd optreedt. Er zijn verschillende scenario's denkbaar waarin risico's zich wel of niet voordoen. De verschillende scenario's zijn onderzocht met het risicocumulatiemodel. In een simulatie 'gooit' het model een groot aantal keren met een 'elektronische dobbelsteen' om de uitkomst per risico te bepalen. Deze uitkomsten worden vervolgens bij elkaar opgeteld. Met een zekerheidspercentage van 95% moet de algemene reserve €97,3 mln. zijn. De berekening bij de begroting 2012 kwam uit op €80,1 mln.



Overige onderdelen weerstandsvermogen

Met de inschatting van de noodzakelijke omvang van de algemene reserve van €97,3 mln. zijn nog twee aspecten onderbelicht gebleven. De beide andere onderdelen van het weerstandsvermogen, de Reserve grondbedrijf en de dienstcompensatiereserves zijn op dit moment namelijk respectievelijk €16,4 mln. en €11 mln. te laag.

De stand van de reserve grondbedrijf per 1 januari 2012 is €16,0 mln. Het benodigde weerstandsvermogen is uitgedrukt in een bandbreedte met een ondergrens van €32,4 mln. Daarmee zit de reserve Grondbedrijf €16,4 mln. onder het minimum. De financiële risicobuffer voor het Grondbedrijf is dus onvoldoende om de mogelijke tekorten op grondexploitaties op te kunnen vangen. Het beleidsmatige uitgangspunt dat de reserve weer moet groeien uit positieve resultaten van grondexploitaties blijft overeind.

De stand van alle dienstcompensatiereserves samen is na resultaatsverdeling van de jaarrekening 2011 gelijk aan €2 mln. positief. Het gewenste niveau van de gezamenlijke dienstcompensatiereserves (bepaald als het midden tussen de minimumgrens van nul en het maximum per dienstcompensatiereserve zoals opgenomen in de verordening financieel beleid) is €13 mln. Dit resulteert in een aanvullend tekort aan weerstandsvermogen van €11 mln.